

KİTAP TANITIMI

OSMANLI DEVLETİNDE BÜROKRASI

Hayreddin MERAL

Sosyoloji ve medeniyet tarihleriyle ilgili eserlerden elde edilen verilere göre cihanşümûl (evrensel) devletlerde -süper güç veya emperyal devletler de deniyor- bürokrasi; genellikle aristokrasinin kamu hizmetlerini meslek haline getirişinden doğmuştur. Bürokrasinin oluşmasında bu tek yöntem değildir. Eğer gelişmekte olan devlet, davetçi-fetihçi ise Emevîlerde olduğu gibi mevcut bürokrasiyi ve bürokratik yöntemleri kendi sistemlerine adapte ederek devam ettirirler. Kuruluş aşamasında olan devletin asıl unsuru düşük kültürlü ve istilacı ise (Çini istila eden Mançu ve Batı Asya'yı istila eden Moğollar gibi) mevcut kamu yönetim şeklini devam ettirir, benimser ve sonunda istila ettikleri ülkelerin kültürünün bir parçası olurlar. Sömürgeci güçlerde durum tersine döner: İşgal ettikleri ülkeye yabancı bir bürokrasiyi tepeden inme kabul ettirip yerleştirirler. (Arnold Toynbee, *Tarih Bilinci*, Bateş Yayınevi, İstanbul 1998, s. 307 vd.)

20. yüzyılın başına kadar cihanşümûl devlet olma özelliğini neredeyse 500 yıl sürdürmüş olan Osmanlı Devleti; kamu yönetiminde İslâm Medeniyeti içerisinde mirasçısı olduğu üç evrensel devletten (Emevî, Abbasî, Selçuklu) tecrübî olarak devraldığı yönetim kurumlarını devam ettiren, çağdaşı olan iki evrensel devletin (Memlûkler ve Bizans) kurumlarından faydalanmıştır. Dolayısıyla Emevîler'in kamu yönetiminde tesirleri görülen Pers İmparatorluğu ile Çin İmparatorluğundan yansıyan dolaylı etkileri de düşünülebilir. Bizans yoluyla yansıyan Roma ve Avrupa tecrübelerini de göz önünde bulundurursak, kendinden önceki hiçbir evrensel devlete nasip olmamış bir kamu yönetimi, buna paralel olarak bir bürokrasi geliştirmiş olmalıdır.

Alanında derli toplu ilk çalışma özelliği taşıyan Dr. Hüseyin ÖZDEMİR'in *Osmanlı Devletinde Bürokrasi* isimli eseri bir alan çalışması olarak oldukça başarılıdır. Max Weber'in bürokrasi hakkındaki anlayışına uygun bir yaklaşımla Avrupa devletleri için getirdiği açıklamaların Osmanlı kamu yönetimini ifadelendirmeye yetmediği (s. 66) belirtilerek eserin savunduğu tez önemle vurgulanmıştır. Bol ve yerinde kullanılan arşiv belgeleri ve az da olsa yer verilen görsel malzemelerle konular zenginleştirilmiştir.

Eser şu ana bölümlerden oluşmaktadır:

1. Klasik Dönem Osmanlı İdare Sisteminde Merkez ve Taşra Yönetimi
2. Klasik Dönem Geleneksel Osmanlı Bürokrasisinin Özellikleri
3. Tanzimat Sonrası Kamu Yönetim Politikasında İdarî, İktisadî ve Hukukî Gelişmeler
4. Tanzimat Sonrası Kamu Personelinin İstihdamı
5. Tanzimat Sonrası Memurların Ekonomik Hakları
6. Memurların Sosyal Güvenlik Kuruluşları

Bölümler içerdiği konulara göre incelendikten sonra kapsamlı bir sonuç yazısıyla bölümlerin deyim yerindeyse bir muhasebesi yapılarak kitabın bir nevi özeti verilmiştir ki, bu usul kitaptan faydalanmayı kolaylaştırmaktadır. Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısının eksi ve artılarıyla ortaya çıkarılması bakımından sonuç bölümü başarılı ve etkilidir.

Kitabın kaynakçasından da anlaşılıyor ki yazar kitabı için gerekli olan ana kaynaklardan ulaşılabildiklerini gözden geçirmiş ve yorucu bir çalışma temposu göstererek bu eseri ortaya çıkarmıştır.

Eser Okumuş Adam Yayınları tarafından 2001 yılında yayınlandı. Dr. Hüseyin ÖZDEMİR Bey'den alanında yeni kitaplar bekler, çalışmalarında başarılar dileriz.

